

MOGUĆNOST HRANIDBE STOKE VLASTITOM KRMNOM BAZOM NA MALIM SEOSKIM DOMAĆINSTVIMA

POSSIBILITY OF USING HOME MADE ANIMAL FEED FOR LIVESTOCK FEEDING ON SMALL FARMS

Z. Klinar

Stručni članak
UDK:636.084.4
Primljeno: 22. listopada 1993.

SAŽETAK

Prema vlasničkom ustroju našega seoskog poljoprivrednog posjeda sučeljeni smo s mnogo malih gospodarstava, koja se ne mogu uključiti u unosnu proizvodnju na način kako to čine zemlje Zapada. Ta mala gospodarstva, njih 20% s prosjekom od 2,9 ha i 80% s prosjekom ispod 1,9 ha ratarskih površina, trenutno su naša stvarnost, a imat ćemo ih sve do njihove pretvorbe u veće ili velike farme. Stoga valja pronalaziti najpovoljnija rješenja unutar sadašnje neekonomičnosti u proizvodnji vlastite hrane za stoku, ponajprije za goveda i svinje. Proizvodnju ratarskih kultura valja podrediti najefikasnijim krmivima za određenu vrstu stoke. Nedostatak industrijskog bilja i nedostatna intenzivna proizvodnja hrane za stoku posljedica su neustaljenih ekonomskih odnosa u poljoprivredi, ali i nedovoljne tradicije u toj vrsti proizvodnje. U provedbi ukupne gospodarske politike u poslijeratnom razdoblju, uz primjenu povoljnijeg kreditiranja i poticajnih mjera premijsko regresnog sustava u poljoprivredi, veliku ulogu imat će veterinari glede zdravlja i proizvodnosti stada, te agronomi u poljoprivrednim savjetodavnim službama, koji će zbog bolje djelotvornosti morati obavljati i fizikalno-kemijsko ispitivanje tla, kako bi se znanstvene postavke u ratarskoj proizvodnji mogle ostvariti u potpunosti.

postojeće neekonomičnosti u proizvodnji vlastite hrane za stoku, prvenstveno za goveda i svinje.

Govoreći o strukturi obroka za pojedine vrste i kategorije domaćih životinja koje se hrane mora se zaključiti, da se većinu krmiva može proizvesti za goveda, gdje je uvoznih i industrijskih komponenata potrebno svega 1-2%, a zatim za svinje, kojima je potrebno 10-ak % uvoznih i industrijskih komponenata raznih krmiva i dodataka hrani, dok za perad takvih krmiva i dodataka

Dr. Zvonimir Klinar, RJ "Stočarstvo", "Cromax", Bjelovar

Republika Hrvatska naslijedila je vrlo nepovoljnu vlasničku strukturu seljačkog posjeda (Majdak, 1992), jer 20% domaćinstava ima posjed od 2,9 ha, a 80% domaćinstava posjeduje u prosjeku ispod 1,9 ha ratarskih površina. Taj usitnjeni seljački posjed ne pruža pretpostavke za ekonomičnu proizvodnju. U tržišnim uvjetima gospodarenja doći će neminovno do njihovog okrupnjavanja, jer više ne postoje ideološke zapreke i predrasude o privatnom vlasništvu. Uz obnovu ratom uništene poljoprivrede i proces pomjene vlasničke strukture okrupnjavanjem seljačkog posjeda dugotrajan je proces, pa su sitni posjedi trenutno naša stvarnost, u kojoj se moraju pronalaziti najpovoljnija rješenja unutar

treba i 20-ak %, pa je hranidba tih životinja usmjerena na industrijski pripremljenu hranu "iz vreće". Prema podacima iz 1990. (Pavlović, 1991), Hrvatska je ostvarila najveću proizvodnju industrijske stočne hrane, a na drugom mjestu je bila Vojvodina. Najviše krmnih smjesa proizvelo se za svinje s godišnjim porastom od 2%, a zatim dolaze smjese za perad, a iza njih su smjese za goveda. Dopunske krmne smjese sudjelovale su u proizvodnji sa svega 5,03%, što pokazuje veliku upotrebu gotovih krmnih smjesa, a premalo iskorištavanje vlastitih krmiva koja zahtijevaju upotrebu dopunske krmne smjese.

U načinu hranjenja zastupljeno je mnogo ljudskog rada, jer su životinje isključivo u stajskom držanju, pa im čovjek mora pripremiti kompletan obrok i staviti ga u jaslje ili valove. Kod krava i rasplodnih junica ta je nepovoljnost naročito izražena, jer utječe na slabije zdravstveno stanje, na slabiju plodnost i slabiji uzrast zbog nedostatka kretanja te što su izvan domašaja sunca. Mala domaćinstva ne mogu primijeniti drukčiji način držanja goveda, jer su prostorno ograničena, zbijena u gusto naselje sela, bez potrebnih površina za pregonske pašnjake u neposrednoj blizini staja. Zbog toga su mala domaćinstva osuđena da posluju skupo, neekonomično s velikim udjelom živog rada ljudi. Osim toga, izloženi su povećanim troškovima za veterinarske intervencije i štetama koje proizlaze iz neredovitog telenja i jalovosti, dugog međutelidbenog razdoblja, u prosjeku preko 100 dana, u smanjenoj proizvodnji mlijeka zbog slabe hranidbe, a često i zbog nenormalnih i bolnih papaka.

Hranidba mliječnih krava robuje jednom stereotipu što proizlazi iz tradicije a rezultira pothranjenošću životinja.

Nastojanja bi morala ići u pravcu proizvodnje onih krmiva koja daju livade i lucerništa kao osnove za hranidbu goveda.

Livade u sadašnjem stanju daju upravo jadne prinose. Te su livade u okviru malog posjeda većinom zapuštene, bez dovoljno prihrane, pa zbog slabog porasta trava i kosidba kasni, te u godini daje svega 1 -2 otkosa. Kultivirane livade daju godišnje 4 otkosa, a u povoljnijim godinama i 5 otkosa. To su većinom livade sijane djetelinsko-travnim smjesama, čija trajnost je višegodišnja uz uvjet da se poslije svakog otkosa prihranjuju. Osim proizvodnje sijena i sjenaže daju i bogatu pašu. Izbor djetelinsko travnih vrsta za smjese mora biti znalački, pa treba poznavati fizikalno- kemijska svojstva tla i klimatske uvjete. Travnina masa daje gotovo potpunu osnovnu krmu za preživlje, a dodaci se primjenjuju kod različitih fizioloških stanja životinja u proizvodnji. Način

spremanja livadnih trava također robuje tradiciji, pa se prvi otkosi u godini forsiraju sušenjem u sijeno, unatoč mnogim nepogodnostima zbog čestih kiša, jer je to najkvišnije razdoblje u godini. Spremanje sjenaže nema tradiciju, pa mala domaćinstva i nemaju tako spremljene hrane. Potrebno je istaknuti da osim očuvanja maksimuma biološki vrijednih sastojaka u sjenaži i prostor za spremanje sjenaže je tri puta manji nego za istu količinu sijena. Sijeno livadnih trava različite je kakvoće, ovisno o botaničkom sastavu trava, kemijskom sastavu tla i vremenu košnje, pa su njihov mineralni sastav i hranidbena vrijednost za preživlje različiti (Grbeša i sur. 1992). Za intenzifikaciju proizvodnje travne mase na tim površinama svakako je potrebno obaviti kemijsku analizu tla, što podrazumijeva dobru opremljenost i veliki angažman poljoprivrednih savjetodavnih službi.

Standardnija kakvoća krmiva dobiva se od lucerne kao jedne od najvažnijih višegodišnjih krmnih biljaka, koja s prosječnom proizvodnjom od oko 12,5 t/ha suhe tvari i sadržajem sirovih bjelančevina od oko 20% može ostvariti proizvodnju od oko 2 - 2,5 t/ha sirovih bjelančevina (Starčević i Radenović, 1989). Za intenziviranje stočarske proizvodnje ovo krmivo ima veliko značenje. Ono je pogodno za hranidbu preživlje, ali i svinja s obzirom na dobru probavljivost i sirovu vlakninu, koja često manjka u tovu svinja. Lucerna je u zelenom otkosu vrlo dobro krmivo i za rasplodne krmače. Usitnjena s livadnim travama ili s repinim lišćem, može se silirati u sjenažu za hranidbu domaćih životinja u doba izvan vegetacijskog razdoblja. Tako pripremljenu lucernu dobro konzumiraju kunići i domaća perad, te ovce i koze, a te se vrste životinja sve češće nalaze na malim domaćinstvima.

Pri savjetovanjima u sastavljanju dnevnih obroka za hranidbu pojedinih vrsta i kategorija životinja se uočava da gotovo sva domaćinstva raspolažu kukuruzom i pšenicom, poneka ječmom, zobi i djetelinom, većinom lucernom, dok gotovo ni jedno domaćinstvo nema bjelančevinastih krmiva kao što su stočni grašak ili soja. Upravo nedostatak bjelančevinastih krmiva ograničava mogućnosti sastavljanja obroka i najjednostavnijih sastava hrane.

Stočni grašak i soja već su viđeni na našim oranicama, ali im se izgubio trag vjerojatno zbog nerentabilnosti proizvodnje. Uz dobru agrotehniku i poticajne mjere gospodarske politike vjerojatno će se iskazati financijska opravdanost proizvodnje i ovih visokovrijednih krmiva za stoku.

Od kvalitetnijih žitarica za hranidbu stoke sve više se pojavljuje ječam, i to u domaćinstvima usmjerenim na proizvodnju prasadi i svinja. Ječam i zob bili su potiski-

vani u plodoredu pretjeranom proizvodnjom pšenice i kukuruza, koji su davali i najveću masu uroda po hektaru. U agrotehnici proizvodnje ječma svakako treba odabrati sorte s visokim udjelom bjelančevina i potencirati njegovo stvaranje i urod obilnim gnojenjem tla. U suvremenoj agrotehnici i prirodi ječma iznose 4 - 5 t/ha, pa je očito kako su velike neiskorištene rezerve u proizvodnji ječma, čiji prirod na privatnom sektoru iznosi svega 1,5 t/ha, a na društvenim gospodarstvima oko 3 t/ha (Gračan i Todorić, 1983).

Sastavljanje obroka iz tih komponenata moguće je, ako se dokupe sojina sačma, riblje brašno, mesno koštano brašno i premiks. Za prihranu mlade prasadi u najranijoj dobi i nema pogodnih sirovina na malom domaćinstvu, pa je uputno da se kupuju industrijski proizvedene krmne smjese, poglavito predstarteri na bazi mlijeka i mliječnih zamjenica.

Hranidba peradi na malom domaćinstvu najmanje je moguća iz vlastitih sirovina, zbog velikog udjela komponenata iz uvoza kao i onih industrijskog porijekla.

U zaključku se mora ustvrditi da su najdostupnija

krmiva iz postojećih resursa za hranidbu goveda, a djelomično i svinja. Potrebno je podrediti plodored odabranoj proizvodnji i intenzivirati ratarsku proizvodnju agrotehničkim mjerama, jer bi se tako moglo proizvesti na istim površinama čak 3 - 5 puta više proizvoda.

LITERATURA

1. Gračan, R., I. Todorić (1983): Specijalno ratarstvo, 45-54, "Školska knjiga" Zagreb.
2. Grbeša, D., Z. Crnojević, Željka Laškarin i Jasna Posavec (1992): Mineralni sastav zelene krme nekih trava, leguminoza i krstašica i njihova vrijednost za preživače, "Krmiva" 3(34), 127- 134.
3. Majdak, I. (1992): Globalna gospodarska politika Republike Hrvatske i osnovne smjernice razvoja poljodjelske proizvodnje u poslijeratnom razdoblju "Veterinarski dani '92", Hrvatska veterinarska komora, Zagreb.
4. Pavlović, M. (1991): Proizvodnja industrijske stočne hrane u Jugoslaviji u 1990. godini, "Krmiva" 1-2 (33), 33-34.
5. Starčević, S., B. Radenović (1989): Ispitivanje genopotencijala rodnosti nekih domaćih i inostranih sorata lucerke na prinos zelene mase i hranjivu vrednost. "Agronomski glasnik" 1-2, 47-60.

SUMMARY

The ownership structure of agricultural farms in this country, comprises numerous small rural households which cannot be included into the cost-effective wester-type production. Presently there are about 20% households with an average of 2.9 hectares, and 80% small households even below 1.9 hectares at an average, the integration of which has still to be waited for. Therefore best solutions within the existing unprofitable model have to be found through the production of home made animal feed, primarily for beef cattle and swine. Thus the production of field crops has to be subjected to the growing of the best performance animal feed for the particular livestock on the relevant farm. Lack of industrial crops and inadequate intensive production of animal feed are the result of unstable economic situation in agriculture, but also of short tradition in this kind of production.

In overall husbandry management during the post-war period, beside favourable credits and stimulating measures of premium system in agriculture, an important role will be played by veterinarians specialized in herd health and production management, as well as agronomists in the consulting agricultural service, who will for efficacy sake also have to perform the physical and chemical analysis of soil, in order to fully implement the scientific achievements into the agricultural production.